Innledning

Håndbokens målgruppe og oppbygning

Miljøverndepartementet utarbeidet i 1984 " Håndbok i områdevern og forvaltning" som har vært et viktig hjelpemiddel for fylkesmennene i deres arbeid med ulike verneplaner etter naturvernloven. En ny foreløpig håndbok ble utgitt av Direktoratet for naturforvaltning i 1994 i begrenset opplag

I løpet av de siste 10-15 årene har det skjedd en betydelig omorganisering av miljøvernforvaltningen i Norge.

I de statlige etatene har arbeidsfordelingen mellom Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmannen endret seg. Naturvernarbeidet har også fått en større bredde ved at mange kommuner har fått delegert arbeidsoppgaver innenfor forvaltningen av verneområdene.

Dette gjør at målgruppen for denne håndboka blir noe videre enn den som ble laget både i 1984 og i 1994. I tillegg til å være en håndbok for fylkesmennene, vil den nå i stor grad også rette seg mot kommunene. Samtidig vil den kunne være en nyttig referanse for andre etater, organisasjoner og enkeltpersoner som ønsker å bli kjent med vern og forvaltning av naturvernområder i Norge.

For saksbehandlere innenfor naturforvaltningen er håndboka først og fremst en "kokebok" og oppslagsverk som kan følges gjennom hele verneplanprosessen og i det videre arbeidet med forvaltning av områdene.

Håndboka foreligger i form av en ringperm, et system som forenkler fremtidige endringer og ajourføringer. Vesentlige endringer kan aktualisere en mer fullstendig revisjon. Håndboka med fortløpende endringer legges også ut på Direktoratet for naturforvaltnings nettsider www.dirnat.no/publikasjoner. Direktoratet vil oppfordre brukerne til å melde fra om eventuelle mangler og forslag til korrigeringer.

Naturvernloven av 19. juni 1970
www.dirnat.no/lover og forskrifter gir lovgrunnlaget for naturvern og forvaltning av verneområdene, slik det er skissert i håndboka. Kapitlene i håndboka gir henvisning til aktuelle paragrafer i naturvernloven. Forvaltningens praksis har hatt betydning for tolkningen av naturvernloven, og retningslinjer fra Miljøverndepartementet og fra Direktoratet for naturforvaltning har bidratt til en mer enhetlig saksbehandling på landsbasis.

Verneplanarbeidet er en prosess med tre delvis overlappende faser. Fasene er i NOU 1980:23 (Naturvern i Norge), kalt registrerings-, etablerings- og forvaltningsfasen. Håndboka har i hovedsak brukt denne inndelingen, men har valgt "verneplanfasen" som betegnelse på den første fasen. For øvrig følges inndelingen, og boken går kronologisk gjennom de ulike fasene i samsvar med følgende skisse;

Skjematisk framstilling av saksbehandlings-prosessen etter naturvernloven § 18, viltloven § 7 og lov om laksefisk og innlandsfisk mv § 7

Oppstartfase

Fylkesmannen får oppdrag om å legge fram forslag om vern. Kommuner og andre saken gjelder, blir orientert.

Meldingsfase

Fylkesmannen kunngjør melding om igangsetting av verneplanarbeidet.

Fylkesmannen utarbeider verneforslag med utkast til vernekategori, avgrensing og verneforskrift ut fra formålet med vernet.

Faglig gjennomgang

Fylkesmannen sender forslaget til Direktoratet for naturforvaltning for faglig gjennomgang og kvalitetssikring før forslaget sendes på lokal høring.

Lokal høring

Fylkesmannen utarbeider revidert verneforslag på bakgrunn av lokal høring, og sender dette til Direktoratet for naturforvaltning som sender verneforslaget på sentral høring.

Sentral høring

Direktoratet for naturforvaltning utarbeider revidert verneforslag på bakgrunn av sentral høring, og sender dette til Miljøverndepartementet for sluttbehandling.

Vedtak

Miljøverndepartementet forbereder saken for behandling i regjeringen og endelig vedtak av Kongen i statsråd gjennom Kongelig resolusjon.

Etableringsfase

Grensemerking, erstatningsoppgjør.

Forvaltningsfase

Forvaltningsmyndigheten sikrer en langsiktig forvaltning slik at verneformålet opprettholdes.

Saksbehandlingsreglene i naturvernlovens § 18 ble i 1989 endret for å tilpasses saksbehandlingen av reguleringsplaner etter plan- og bygningsloven. Det innbærer en større publikumsmedvirkning i **verneplanfasen** og medfører en sterkere vektlegging av selve planprosessen i verneplanarbeidet. Et rundskriv (T4/90) fra Miljøverndepartementet om saksbehandlingsreglene i naturvernloven ble i 1999 erstattet av et nytt rundskriv (T3/99) www.odin.dep.no/md/norsk/regelverk/rundskriv/022001-250036/index-dok000-b-n-a.html for ytterligere å sikre best mulig medvirkning fra kommuner og andre berørte parter i verneplanfasen (jf kap 3.1).

Etter vernevedtaket følger en **etableringsfase** der forvaltningsmyndighetene skal følge opp et vernevedtak.

Den siste og lengste fasen er **forvaltningsfasen**. Erfaringer gjennom det siste tiåret viser at vi må legge større vekt på denne fasen. Det blir stadig viktigere at det utarbeides langsiktige forvaltningsstrategier for våre verneområder som gir en forvaltning som sikrer de verdier områdene representerer i et langsiktig perspektiv. Dette gjelder både nasjonalt, regionalt og for hvert enkelt område.

Alle foto i permen er tatt av Torbjørn Moen, Norsk Bildebyrå

Omslag framside:	Gutulia nasjonalpark, Engerdal i Hedmark
Skilleark 1:	Innstrandsfjæra fuglefredingsområde, Ørlandet i Sør-Trøndelag
Skilleark 2:	Svorkmyran naturreservat, Orkdal i Sør-Trøndelag
Skilleark 3:	Storbekken skogsreservat, Lierne i Nord-Trøndelag
Skilleark 4:	Skjelstadmark, Stjørdal i Nord-Trøndelag
Skilleark 5:	Gullkronene naturreservat, Tønsberg i Vestfold
Skilleark 6:	Bondhusbreen, foreslått som nasjonalpark, Kvinnherad i Hordaland
Skilleark 7:	Sautso canyon, Alta i Finnmark
Skilleark 8:	Herdalseter i Herdalen landskapsvernområde, Norddal i Møre og Romsdal
Skilleark 9:	Andersnatten, Sigdal i Buskerud
Skilleark 10:	Månafossen i Frafjordsheiene, foreslått som landskapsvernområde, Gjesdal i Rogaland
Bakside:	Grunnfjorden naturreservat, Øksnes i Nordland

Innhold

Kap. 1 Naturvern

1.1 Ide og intensjoner

1.2 Internasjonale konvensjoner

1.3 Områdevern

1.3.1 Historisk utvikling

1.3.2 Sentrale begreper knyttet til forvaltningen av verneområdene

Kap. 2 Lovverk

2.1 Grunnloven § 110 b, straffeloven § 152 b og lov om statlig naturoppsyn

2.1.1 Grunnloven § 110 b

2.1.2 Straffeloven § 152 b

2.1.3 Lov om statlig naturoppsyn

2.2 Naturvernlovgivningen i Norge

2.2.1 Historikk

2.2.2 Naturvernloven av 19.06.1970

2.3 Vern av naturområder etter annet lovverk

2.3.1 Plan- og bygningsloven

2.3.2 Viltloven

2.3.3 Lakse- og innlandsfiskloven

2.3.4 Kulturminneloven

2.3.5 Skogbruk- og skogvernloven

2.3.6 Administrativt vern

Kap. 3 Opprettelse av verneområder

3.1 Saksbehandlingsregler etter naturvernloven. Rundskriv T-3/99 fra Miljøverndepartementet

3.2 Konsekvensutredning for store vernetiltak

- 3.2.1 Bakgrunn
- 3.2.2 Oppfangingskriteriene
- 3.2.3 Konsekvensutredningens innhold
- 3.2.4 Saksbehandlingsregler

3.3 Midlertidig vern

3.4 Vederlagsordning i forbindelse med verneplan for barskog

3.5 Utarbeidelse av vernekart og vernegrenser

- 3.5.1 Kartgrunnlag
- 3.5.2 Valg av grensepunkt og grenselinjer
- 3.5.3 Grensegang og grensebeskrivelse
- 3.5.4 Utforming av vernekart

3.6 Verneformer og forskriftsmaler

- 3.6.1 Nasjonalpark
- 3.6.2 Landskapsvernområde
- 3.6.3 Naturreservat
- 3.6.4 Naturminne
- 3.6.5 Biotopvern etter naturvernloven, viltloven og lakse- og innlandsfiskloven
- 3.6.6 Artsvern

3.7 Endring av vernevedtak

- 3.7.1 Generelt
- 3.7.2 Endringer
- 3.7.3 Direktoratets myndighet
- 3.7.4 Oppheve eldre fredninger der verneformålet er bortfalt
- 3.7.5 Saksgang

Kap. 4 Etablering av verneområder

4.1 Kunngjøring av vernevedtak

4.1.1 Orientering til grunneiere/rettighetshavere og kommune
4.1.2 Kunngjøring

4.2 Merking av vernegrenser

4.2.1 Praktisk gjennomføring av grensemerking
4.2.2 Merking av midlertidig vern

4.3 Rapportering av vedtatte grenser

4.3.1 Innlegging av grenser på offentlig kartverk
4.3.2 Innlegging i Naturbasen

4.4 Erstatning for vern etter naturvernloven – saksbehandling

4.4.1 Informasjon til rettighetshavere
4.4.2 Oppreisning – forlengelse av frist
4.4.3 Erstatningsforhandlinger
4.4.4 Utbetaling av erstatning og dekning av saksomkostninger
4.4.5 Innløsning. Kjøp av områder. Makeskifte
4.4.6 Erstatning for midlertidig vern

Kap. 5 Forvaltning av verneområder

5.1 Rundskriv om forvaltning av verneforskrifter

5.2 Skjøtsel

5.2.1 Hjemmel for skjøtsel i verneområder
5.2.2 Kriterier for å velge ut områder med behov for økologisk skjøtsel
5.2.3 Økologisk skjøtsel av ulike naturtyper
5.2.4 Økonomisk støtte til skjøtsel av gamle kulturmarkstyper

5.3 Tilrettelegging, informasjon og undervisning

5.3.1 Tilrettelegging og regulering av ferdsel
5.3.2 Informasjon
5.3.3 Undervisning

5.4 Overvåking og forskning

5.5 Tilstandsrapport

5.6 Oppsyn av verneområder

5.6.1 Statlig naturoppsyn
5.6.2 Naturoppsynets myndighet
5.6.3 Naturoppsynets oppgaver
5.6.4 Håndhevelse av verneforskriftene
5.6.5 Naturoppsynets årsrapport

5.7 Overtredelse av verneforskrifter

Kap. 6 Forvaltningsplan

6.1 Ansvar og ramme for utarbeidelse av forvaltningsplan

6.2 Mål og omfang

6.3 Soneinndeling

6.3.1 Sonekategorier for nasjonalparker og store landskapsvernområder

6.3.2 Sonering i naturreservat og mindre verneområder

6.4 Saksgang ved utarbeidelse av forvaltningsplan

6.4.1 Start på forvaltningsplanarbeidet

6.4.2 Utarbeidelse av forslag til forvaltningsplan

6.4.3 Faglig gjennomgang

6.4.4 Høring

6.4.5 Godkjenning

6.4.6 Utsending av godkjent plan

6.4.7 Klagebehandling

6.5 Gjennomføring av forvaltningstiltak

6.6 Revisjon av forvaltningsplaner

6.7 Frivillige avtaler

6.8 Tilgrensende områder / buffersoner

6.9 Rapportering

Kap. 7 Vedlegg

Kap. 8 Naturvernloven